

CAPÍTOL I

—¡Tom!

Cap resposta.

—Tom!

Cap resposta.

—Què se n'és fet, d'aquest nen, m'agradaria saber. Tu, Tom!

La senyora es va abaixar les ulleres i va mirar per damunt dels vidres per repassar tota l'habitació; llavors se les va aixecar i va mirar per sota dels vidres. Poques vegades, o més ben dit, mai, no mirava a través dels vidres per buscar una cosa tan menuda com un nen, perquè eren les seves ulleres de mudar, el seu gran orgull, i no tenien com a objectiu fer servei, sinó demostrar «estil»; hi hauria vist igual si haguessin estat un parell de tapes dels fogons de la cuina. Va fer cara de perplexa un momentet i va dir, sense gaire fúria, però en veu prou alta perquè fins i tot el mobiliari la sentís:

—Si t'arreplego et ben juro que et...

No va acabar la frase, perquè en aquell moment precis es va ajupir i va començar a burxar sota el llit amb l'escombra... i necessitava prou alè per poder puntuar cada cop d'escombra amb un esbufec. L'única cosa que va fer ressuscitar va ser el gat.

—Mai no n'he vist un d'igual, de nen com aquest!

Se'n va anar cap a la porta oberta i allà es va plantar, per mirar-se les tomaqueres i les mates d'estrimoni que formaven el jardí. De Tom, res. Per tant, va aixecar la veu, en un angle calculat per arribar prou lluny, i va cridar:

—T-u-u-u, Tom!

Va sentir un petit soroll al seu darrere i es va girar a temps per arreplegar un vailet per la vora de la jaqueta i aturar-li la fugida.

—Ja està! Hi hauria d'haver pensat, en el rebost. ¿Què hi feies, allà dintre?

—Res.

—Res! Mira't les mans i mira't la boca. ¿Es pot saber què és això?

—No ho sé, tieta.

–Doncs jo sí que ho sé. És confitura, vet aquí què és. Quaranta vegades t’he dit que si no deixaves tranquil·la aquella confitura t’escorxava viu. Porta aquell pal.

El pal va alçar-se. El perill era desesperat.

–Ai! Darrere seu, tieta!

La senyora va fer mitja volta i es va apujar les faldilles per apartar-les del perill, i el vailet va fugir instantàniament, va escalar la tanca alta de fusta i va desaparèixer per l'altra banda. La seva tia Polly es va quedar un moment ben parada, i llavors va deixar anar una rialleta.

–Caram de nano, ¿és que no n’aprendré mai? ¿No me n’ha fet tantes, a aquestes altures, per saber que l’haig de vigilar de prop? Però els pitjors ximplés són els vells ximplés. Un gat vell ja no pot aprendre res de nou, com diu la dita. Però, valgui’m el Cel, és que aquest nano no en fa dues d’iguals dos dies seguits, ¿i com puc saber jo quin xàfec em caurà al damunt? És com si sabés quanta estona em pot torturar abans no em pugui la mosca al nas, i sap que si em pot distreure un minutet, o si em pot fer riure, tot ja torna a ser com abans i sóc incapaç de clavar-li ni un bolet. No faig el que em toca, amb aquest vailet, Déu nostre Senyor prou que ho sap. Qui plany el bastó no estima el seu fill, com diu la Bíblia. Pecats i patiment per a tots dos, és el que m’estic buscant. És un dimoni de nen, però que Déu m’empari!, és el vailet de la meva germana morta, pobret, i no tinc cor d’apallissar-lo. Cada cop que el deixo anar sense càstig, em fa mal la consciència; i cada cop que l’estomaco, de poc no se’m trenca el cor. Què hi farem, tot home nascut de dona és de vida curta i plena de neguits, com diuen les Escriptures, i jo diria que és ben veritat. Aquesta vesprada [que és com en diuen de la tarda a les terres del sud-oest] farà campana i demà em veuré obligada a fer-lo treballar, per castigar-lo. És molt cruel fer-lo treballar un dissabte, quan tots els altres vailets fan festa, però detesta treballar més que cap altra cosa, i haig de fer les coses com toca pel seu propi bé, o portaré la ruïna a aquesta criatura.

Tom va fer campana, és clar, i s’ho va passar molt bé. Va tornar a casa amb prou feines a temps per ajudar Jim, el noi de color, a tallar la llenya per l’endemà i a estellar branquetes per fer encenalls abans de sopar... o si més no, va arribar a temps per explicar les seves aventures a Jim, mentre Jim feia tres quartes parts de la feina. El germà petit de Tom (o més ben

dit, mig germà), Sid, ja havia acabat la seva part de la feina (recollir flocs i estelles), perquè era un nen tranquil i sense cap ànsia d'aventura ni de buscar-se problemes. Mentre Tom es menjava el sopar i robava sucre sempre que en tenia oportunitat, la tieta Polly li va fer unes preguntes d'allò més astutes, i molt penetrants, perquè volia enxampar-lo en fals. Com passa amb moltes altres ànimes senzilles, la vanitat preferida de la tieta Polly era creure que estava dotada d'un gran talent per a la diplomàcia més obscura i misteriosa, i li encantava considerar els seus estratagemes més transparents com a meravelles de l'astúcia. Va dir:

–Tom, a escola feia força calor, ¿oi que sí?

–Síssiora.

–Molta calor feia, ¿oi que sí?

–Síssiora.

–¿No t'han vingut ganes d'anar a nedar, Tom?

Un rampell de por va torbar l'ànim de Tom... Una sensació incòmoda de sospita. Va buscar alguna indicació a la cara de la tieta Polly, però no hi va saber veure res. I per tant, va dir:

–Nossiora... No pas molt.

La senyora va allargar la mà i va palpar la camisa de Tom, i després va dir:

–Però ara no et noto gaire acalorat.

I es va sentir molt satisfeta d'ella mateixa quan va pensar que havia descobert que la camisa estava eixuta sense que ningú sabés que allò era precisament el que volia. Però malgrat això, ara Tom sabia molt bé d'on bufava el vent. I va neutralitzar el que podia ser el moviment següent.

–Uns quants ens hem remullat el cap a la font... Jo encara el tinc humit. ¿Ho veu?

La tieta Polly es va sentir frustrada per haver passat per alt aquella evidència circumstancial i haver perdut arguments. Llavors li va venir una nova inspiració:

–Tom, no t'has pas hagut de descordar el coll de la camisa que t'he cosit aquest matí, per remullar-te el cap, ¿oi que no? Descorda't la jaqueta!

La preocupació va desaparèixer de la cara de Tom. Es va descordar la jaqueta. El coll de la camisa estava al seu lloc, i ben cosit.

–Bufa! Ves per on. Estava convençuda que havies fet campana i te n’havies anat a nedar. Però et perdono, Tom, es veu que ets com un gat socarrimat... Com diu la dita, un gat socarrimat és millor del que sembla; aquesta vegada, si més no.

La tieta Polly estava mig decebuda perquè la seva sagacitat li havia fallat, i mig contenta perquè Tom s’havia portat com un noi obedient per una vegada a la vida.

Però Sidney va dir:

–Un moment, tieta, el coll l’hi havia cosit amb fil blanc, però ara el fil és negre.

–És veritat que l’havia cosit amb fil blanc! Tom!

Però Tom no va esperar que li baixés la resta. Mentre sortia per la porta va dir:

–Siddy, aquesta me la pagaràs.

En un lloc segur, Tom va examinar les dues agulles llargues de cosir que amagava a la solapa de la jaqueta, cadascuna enfilada i embolicada amb fil: una amb fil blanc i l’altra amb fil negre. Tom va dir:

–No se n’hauria adonat si en Sid no hagués obert la boca. Ostres, a vegades me’l cus amb fil blanc i a vegades amb fil negre. Ja podria decidir-se i fer-ho sempre amb el mateix... No puc estar per tot, jo. Però et ben juro que en Sid s’endurà un bon clatellot. I si no, que em bombin.

Tom no era pas el nen model del poble. Coneixia perfectament el nen model, però, i la veritat és que no el suportava.

Dos minuts després, o potser encara menys, ja havia oblidat tots els seus problemes. No pas perquè els seus problemes fossin ni una engruna menys feixucs i terribles per a ell que els problemes que pugui tenir un home adult, sinó perquè un nou interès, molt poderós, els va empetitir i els va fer temporalment fora dels seus pensaments; igual com passa amb les desgràcies dels homes, que s’obliden per l’emoció que desperten els nous projectes. Aquest nou interès era una valuosa novetat en la tècnica de xiular, que havia adquirit feia poc d’un negre, i que va aprofitar per practicar sense que ningú el molestés. Consistia en un efecte peculiar similar al cant d’alguns ocells, una mena de refilet líquid, produït per l’acostament de la llengua al paladar en curts intervals enmig del xiulet. El lector segurament recorda com fer-ho, si és que alguna vegada ha estat

un vailet. La diligència i la concentració aviat li van permetre dominar la tècnica, i va enfilem carrer avall amb la boca plena d'harmonia i l'ànima plena de gratitud. Se sentia com un astrònom que hagués descobert un nou planeta. I sens dubte, si parlem de plaer, un plaer fort, profund i ben pur, el nen li duia molt d'avantatge a l'astrònom.

Les tardes d'estiu eren molt llargues. Encara no s'havia fet fosc. Tom va deixar de xiular. Hi havia un desconegut davant seu; un noi una miqueta més gros que no pas ell. Qualsevol nouvingut, fos de l'edat o del sexe que fos, era una curiositat imponent al poble, més aviat pobre, de St. Petersburg. Aquell noi anava ben vestit, a més... ben vestit en un dia entre setmana. Allò era senzillament astorador. Duia una gorra molt elegant, la seva jaqueta blava i ben cordada era nova i feia goig, igual que els pantalons. Duia sabates, malgrat que tot just era divendres. Fins i tot portava corbata, una cinteta ben lluent. Tenia un aire de ciutat que a Tom li rosegava les entranyes. Com més es mirava Tom aquella esplèndida meravella d'elegància, amb més menyspreu es mirava els seus guarniments, i més atrotinada li semblava la roba que duia posada ell. Cap dels dos no va dir res. Si un es movia, l'altre també... però només de costat, en cercle. Es mantenien cara a cara i no es deixaven de mirar als ulls. A la fi, Tom va exclamar:

-A tu et puc guanyar!

-M'agradaria veure-ho.

-Doncs ho puc fer.

-No, no pots pas.

-Sí que puc.

-No pots pas.

-Puc.

-No pots.

-Puc.

-No pots.

Una pausa incòmoda. Llavors Tom va dir:

-¿Com et dius?

-No n'has de fer res, ¿no?

-Doncs sí que penso fer-ne alguna cosa.

-¿Doncs per què no ho proves?

-Si dius gaire res, ho faré.

-Gaire res, gaire res, gaire res! Ja està.

-Ah, et penses que ets molt espavilat, ¿eh? Et podria guanyar amb una mà lligada a l'esquena, si volgués.

-¿Doncs per què no ho fas? Només ho dius, que pots.

-Doncs ja ho faré, si em fas pujar la mosca al nas.

-Ah, sí... He vist famílies senceres amb el mateix problema.

-Espavilat! et penses que ets qui sap què, ¿oi que sí?

-Ui, quina gorra!

-Et pots confitar la gorra, si no t'agrada. A veure si t'atreveixes a fer-me-la caure; i qui s'hi atreveixi, és un podrit.

-Ets un mentider!

-Tu n'ets un altre.

-Ets un mentider de campionat i no t'atreviràs a fer res de res.

-Bah... Vés a passeig!

-Escolta... Si em toques gaire més el que no sona, et fotrè un cop de pedra al cap.

-Sí, és clar que ho faràs.

-Doncs ho faré.

-¿Doncs per què no ho fas? ¿Per què només dius que ho faràs? ¿Per què no ho fas? És perquè tens por.

-Jo no tinc por.

-En tens.

-No en tinc.

-En tens.

Una altra pausa, i més mirades i més donar voltes l'un al voltant de l'altre. Van acabar espatlla contra espatlla. Tom va dir:

-Vés-te'n d'aquí!

-Vés-te'n tu!

-Jo no me'n vaig.

-Doncs jo tampoc me'n vaig.

Allà s'estaven, cadascun amb un peu endarrere per poder fer força, i tots dos empenyien amb empenta i energia, i es fitaven l'un a l'altre amb odi a la mirada. Però cap dels dos no podia trobar el més mínim avantatge. Després d'empènyer fins que tots dos van quedar vermells

i acolorats, van relaxar els seus esforços amb precaució i vigilància, i Tom va dir:

–Ets un covard i un poca cosa. L’hi diré al meu germà gran, i ell et pot tombar amb el dit petit, i penso fer-l’hi fer, ja ho veuràs.

–¿I a mi què m’importa el teu germà gran? Jo tinc un germà que és més gran que ell; i que a més a més el pot arreplegar i el pot fotre d’una puntada de peu a l’altra banda d’aquella tanca. (Tots dos germans eren imaginaris.)

–Això és mentida.

–Que tu diguis que ho és, no vol dir que ho sigui.

Tom va dibuixar una ratlla al terra amb el dit gros del peu, i va dir:

–Si t’atreveixes a trepitjar aquesta ratlla, t’estomacaré fins que no et puguis aixecar de terra. I qui s’hi atreveixi és capaç de robar una ovella.

El noi nouvingut va trepitjar ràpidament la ratlla i va dir:

–Has dit que ho faries, ara a veure si ho fas.

–No em provoquis, ¿eh?; val més que vigilis.

–Doncs bé que has dit que ho faries... ¿Per què no ho fas?

–Ostres, mira que per dos centaus ho faig.

El noi nouvingut es va treure dues monedes de coure de la butxaca i les va ensenyar, burleta.

Tom les va rebotre.

De seguida els dos nois van començar a rodolar per terra, arrapats com un parell de gats; i es van estar un minut ben bo estirant-se la roba i els cabells, es van clavar cops de puny i es van esgarrapar el nas, i es van ben cobrir de pols i de glòria. Amb el temps, la confusió va prendre forma, i per entre la boira de la batalla va aparèixer Tom, assegut al damunt del noi nouvingut, sense parar de clavar-li cops de puny.

–Digues prou! –va cridar.

–El noi provava d’alliberar-se. Plorava, més que res de ràbia.

–Digues prou! –i la pallissa continuava.

A la fi el desconegut va deixar anar un «prou!» escanyat i Tom va deixar-lo aixecar, i li va dir:

–Ara n’aprendràs. Vigila amb qui et fots, la pròxima vegada.

El noi nouvingut se’n va anar mentre s’espolsava la roba, somicant i eixugant-se el nas, i de tant en tant mirava enrere i sacsejava el cap, i ame-

naçava Tom amb tot el que li faria «la pròxima vegada que l'enxampés». Tom li va respondre amb un seguit de burles, i va fer mitja volta amb la cua ben estarrufada; i de seguida que Tom va donar-li l'esquena, el noi nouvingut va collir una pedra, la va llançar i va encertarlo entremig de les espatlles, i llavors va girar cua i va arrencar a córrer com un antílop. Tom va perseguir el traïdor fins a casa seva, i d'aquesta manera va saber on vivia. Llavors va esperar-se al portal de la casa una estona, per desafiar l'enemic perquè sortís; però l'enemic només li feia ganyotes des de l'altra banda de la finestra, i va rebutjar la invitació. Finalment, la mare de l'enemic va aparèixer, i va dir a Tom que era un nen dolent, pervers i vulgar, i li va ordenar que se n'anés. I ell se'n va anar, però abans va dir que si deixava estar el noi era perquè volia.

Va arribar a casa força tard, aquella nit, i quan va entrar amb molt de compte per la finestra va descobrir una emboscada en la persona de la seva tieta; i quan ella va veure en quin estat portava la roba, la seva decisió de convertir la festa del dissabte en una jornada de captivitat i treballs forçats va adquirir una fermesa diamantina.

CAPÍTOL II

El matí de dissabte va arribar, i tot el món estiuenc era fresc i lluent, i ple de vida. Hi havia una cançó a tots els cors; i si els cors eren joves, la cançó sortia pels llavis. Hi havia alegria a totes les cares, i lleugeresa a totes les cames. Les robínies eren florides, i la fragància de les seves flors omplia l'aire.

Cardiff Hill, que s'alçava a l'altra banda del poble, era verda i plena de vegetació, i se la veia just prou lluny perquè semblés el País de les Delícies,¹ somiat, reposat i invítador.

Tom va aparèixer a la vorera amb una galleda de calç i una brotxa amb el mànec llarg. Va contemplar la tanca i l'alegria li va fugir del cos, i una profunda malenconia se li va aposentar a l'esperit. Trenta metres de tanca ben ampla i de més de dos metres i mig d'alçada! La vida li va semblar del tot buida, i l'existència una càrrega i prou. Amb un sospir, va sucra la

brotxa i la va passejar per la primera de les fustes; va repetir l'operació; ho va tornar a fer; va comparar la franja emblanquinada, insignificant, amb l'immens continent de tanca sense emblanquinat, i es va asseure descoratjat a la vorera, al voral d'un parterre. Jim va sortir per la porta tot saltant, amb una galleda de llauna a la mà, i cantant «Noies de Buffalo». A Tom sempre li havia semblat que anar a buscar aigua a la font municipal era una tasca detestable, però ara no li semblava tan malament. Va recordar que sempre hi havia companyia, a la font. Sempre hi havia ple de nois i noies blancs, negres i mulats que esperaven el seu torn, que reposaven, s'intercanviaven joguines, discutien, es barallaven, feien broma. I va recordar que, tot i que la font només era a uns cent cinquanta metres d'allà, Jim mai no tornava amb la galleda plena d'aigua en menys d'una hora; i de fet, gairebé sempre havia d'anar a buscar-lo algú. Tom va dir:

–Ei, Jim; jo vaig a buscar l'aigua si tu emblanquines una mica.

Jim va sacsejar el cap i va dir:

–No puc pas, Sior Tom. La siora se m'ha dit que'm vagi buscar l'aigua'queta i que no se'm quedi fe'l ximple am'ningú. Se m'ha dit ella que de segur que'l Sior Tom se'm demanarà qu'emblanquini, i se m'ha dit que vagi fer la feina meva... qu'ella ja vegilarà qui emblanquina.

–Bah, deixa estar què ha dit i què no ha dit, Jim. Ella sempre parla molt i després res. Porta la galleda... Només hi estaré un moment. Ella no ho sabrà mai.

–No'm'traveixo. La siora'm'rrencaria el cap. Ohitan'quessí.

–No, home, no! Ella mai no estomaca ningú... Només li clava un copet al cap amb el didal, ¿i a qui li fa mal una cosa com aquesta, m'ho pots dir? Ella xerra molt, però que et xerrin no fa mal... Només fa mal si a més a més se't posa a plorar. Jim, et donaré una bala de vidre. Te'n donaré una de blanca!

Jim va començar a vacil·lar.

–Una bala blanca, Jim; i és de les que no falla mai.

–Cram, que se n'és de peciosa, ja li dic. Però Sior Tom, a mi se'm fa molta de por, la siora.

Però Jim era humà, al capdavant... Aquella temptació era massa forta per a ell. Va deixar la galleda a terra i va agafar la bala blanca. I un minut després, Jim corria carrer avall amb la galleda a la mà i el paner ben

vermell, Tom emblanquinava vigorosament la tanca i la tieta Polly es retirava del camp de batalla amb una sabatilla a la mà i una expressió triomfal als ulls.

Però l'energia de Tom no va durar. Va començar a pensar en totes les coses divertides que tenia planejades de fer aquell dissabte, i les seves penes es van multiplicar. Aviat els vailets lliures començarien a desfilar en tota mena d'expedicions delicioses, i es riurien d'ell com mai, per haver de quedar-se allà a treballar... Només el fet de pensar-hi el cremava com el foc. Va treure tota la seva fortuna terrenal i va examinar-la: bocins de joguines, bales de vidre i porqueria diversa; potser n'hi hauria prou per comprar un intercanvi de feines, però no pas per poder comprar ni mitja hora de llibertat pura. Va tornar els seus escassos mitjans a la butxaca, i va renunciar a la idea de comprar els serveis de cap vailet. En aquell moment fosc i desesperat, li va esclatar la inspiració. Ni més ni menys que una grandiosa, una magnífica inspiració. Va agafar la brotxa i es va posar a treballar tranquil·lament. Aviat va veure Ben Rogers que baixava pel carrer; justament el noi que més por li feia que es rigués d'ell. Ben venia saltant, ara a peu coix, ara de costat, ara amb tots dos peus, prova suficient que tenia el cor alegre i moltes expectatives. Menjava una poma, i a intervals deixava anar un crit llarg i melodiós, seguit d'un ding dong dong, ding dong dong en to greu, perquè estava imitant un vaixell de vapor! En acostar-se, va reduir la velocitat, va enfilat pel mig del carrer, va tombar acusadament cap a estribord i va donar la volta majestuosament, amb elaborada pompa i circumstància, perquè imitava el *Big Missouri*,² i comptava que feia un calat de nou peus. Era el vaixell, el capità i les campanetes de la sala de màquines al mateix temps, de manera que s'havia d'imaginar a ell mateix palplantat a la seva pròpia coberta superior, i havia de donar les ordres i també executar-les.

–Aturi-la, senyor! Ding-a-ding-ding! –Gairebé va frenar la marxa, i es va acostar lentament a la vorera. – Marxa endarrere! Ding-a-ding-ding! –Va estirar els braços i els va enganxar als costats. – Endarrere estribord! Ding-a-ding-ding! Txu! Tx-txu-uuh-txu! –Mentrestant, la mà dreta li descrivia uns cercles majestuosos, perquè representava una roda propulsora de dotze metres. – Endarrere babord! Ding-a-ding-ding! Txu-tx-txu-txu! –La mà esquerra també li va començar a descriure cercles.